

LUND UNIVERSITY

Utvecklingen och legitimeringen av den rättvisa freden: EUs bidrag till fred i Israel-Palestinakonflikten

Persson, Anders

Published in:
Babylon Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier

2016

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):
Persson, A. (2016). Utvecklingen och legitimeringen av den rättvisa freden: EUs bidrag till fred i Israel-Palestinakonflikten. *Babylon Nordisk tidsskrift for Midtøstenstudier*, 14(2), 42-49.

Total number of authors:
1

General rights

Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: <https://creativecommons.org/licenses/>

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

UTVECKLINGEN OCH LEGITIMERINGEN AV DEN RÄTTVISA FREDEN

EU:S BIDRAG TILL FRED I ISRAEL-PALESTINAKONFLIKTEN

Det har historiskt funnits stora förhoppningar på EU som fredsbyggare i Israel-Palestinakonflikten, både i regionen och inom unionen. Många människor i regionen, både israeler och palestinier, har länge velat ha närmare relationer med EU. Samtidigt har det alltid funnits stor misstänksamhet gentemot EU bland både israeler och palestinier, givet den långa historien av europeisk kolonialism i regionen och i ljuset av Förintelsen.

ANDERS PERSSON

Under de senaste fyra och ett halvt årtiondena har EU varit aktivt involverande i att skapa en rättvis fred mellan israeler och palestinier sedan det tidiga 1970-talet. Enbart detta faktum – den långa tidsperioden tyder på att EU inte har varit så framgångsrikt i sin strävan att skapa fred i denna problematiska region. Istället så fortsätter konflikten och kritiker från hela det politiska och akademiska spektrat kritiserar regelbundet EU för att inte ha gjort tillräckligt eller för att inte ha gjort någonting alls för att bidra till en framtida lösning på konflikten och för att vara en svag och splittrad aktör mer generellt i internationell politik som är oförmögen att tala med en röst.^{1&2}

I denna artikel problematiserar jag denna ganska förenklade uppfattning om att EU är ett

historiskt misslyckande i Israel-Palestinakonflikten, särskilt när det gäller att vara en svag och splittrad aktör som inte har bidragit till fredsprocessen. Även om mycket av kritiken mot EU är korrekt så kommer jag i denna artikel argumentera för att EU har signifikant bidragit till att hålla fredsprocessen levande genom att utveckla och legitimera sin vision om vad som utgör en rättvis fred i konflikten. Långt ifrån att vara splittrad, EU:s föregångare EG formade tidigt en gemensam syn på vad som utgjorde en rättvis fred i konflikten. Denna enighet fortsätter även idag och ingen medlem ifrågasätter att en framtida lösning på konflikten ligger inom ramen för den vision om en rättvis fred som unionen utvecklat och legitimerat under fyra och ett halvt årtionde.

Ambitionen i denna artikel är inte att påvisa kausalitet; att EG:s/EU:s deklamationer direkt ledde till förändringar i israelisk, palestinsk eller amerikansk politik. Jag menar inte att så var fallet. Istället är ambitionen mer begränsad i att jag försöker visa att EU har spelat en viktig roll i konflikten genom att utveckla sin vision om en rättvis fred i konflikten och att andra aktörer sedermera har ändrat sina positioner och gjort många av EU:s positioner till sina egna. Allt som allt, denna utveckling visar en underutnyttjad potential för EU som en normativ och legitimerande aktör i konflikten.

EN RÄTTVIS FRED UTAN PALESTINIERNAS

De ursprungliga sex medlemmarna av EG var överlag förhållandevis pro-israeliska under det första årtiondet efter Romfördraget undertecknades 1957.³ Diplomatiska relationer mellan EG och Israel hade etablerats 1959 och det första ekonomiska avtalet mellan de båda skrevs under fem år senare 1964.⁴ Under 1960-talet var de huvudsakliga bekymren för EG inte en gemensam utrikespolitik eller Mellanöstern utan fortsatt integration, intern handel och jordbrukspolitik. I november 1970 möttes utrikesministrarna för första gången i München inom ramen för det nyligen etablerade European Political Cooperation (EPC). Ämnet på agendan var utrikespolitik och situationen i Mellanöstern var en av de främsta prioriteringarna.⁵ Inom ramen för EPC placerades konflikten i Mellanöstern medvetet högst på agendan, både av inrikes- och utrikespolitiska skäl. Behovet av att finna en lösning på konflikten har alltid varit en genuin önskan, inte minst i ljuset av det växande energi- och handelsberoendet med länderna i Mellanöstern. Samtidigt så placerades konflikten överst på EG:s agenda för att skapa integration och enighet i utrikespolitiken. Logiken bakom denna «dolda agenda» var att genom att visa enighet i en så pass

viktig fråga som den israelisk-arabiska konflikten, som redan då ansågs vara en av de svåraste inom internationell politik, så skulle omvärlden börja se EG som en seriös utrikespolitisk aktör.⁶ Ett år senare, 1971, utfärdade EG sitt första officiella uttalande om situationen i Mellanöstern:

det är av största vikt för Europa att en rättvis fred etableras i Mellanöstern, och de [nio utrikesministrarna] är därför positivt inställda till alla strävanden som kan frambringa en fredlig lösning på konflikten, och särskilt förhandlingarna som Herr Jarring är inblandad i. De uppmanar alla inblandade att se till att detta uppdrag blir framgångsrikt. De bekräftar sitt stöd för UNSC nummer 242 från 22 november 1967 som utgör grunden för en lösning, och de påkallar behovet av att genomföra alla dess delar.⁷

Noterbart är att ingenstans i deklamationen nämns termen «palestinier», vilket också är fallet för UNSC 242, den viktiga Säkerhetsrådsresolutionen som ofta nämns som referenspunkt av alla inblandade parter i konflikten. Vid den här tidpunkten var också EG:s position väldigt mycket i linje med den amerikanska.

Det tidiga 1970-talet såg en dramatisk ökning av EG:s diplomatiska och ekonomiska inblandning i Mellanöstern, tillsammans med tre nya medlemmar: Storbritannien, Danmark och Irland. Oktoberkriget 1973 mellan Israel och två av grannländerna, Egypten och Syrien, kom som en överraskning för de då nio medlemmarna av EG och det efterföljande arabiska oljeembargot hade en chockerande effekt på dem. De nio EG-medlemmarna var beroende av energi från Mellanöstern, både vad gällde tillgång och stabil prisnivå.⁸ Runt 60 procent av Europas totala oljeimport kom från Mellanöstern vid den här tiden, en siffra långt högre än vad som gällde för USA som var relativt oberoende av energiimport från

Mellanöstern vid den här tiden.⁹ Utöver detta hade EG ett växande intresse som handelspartner i regionen. 1972 var EG:s export till de åtta arabiska medlemmarna i OPEC 2,97 miljarder dollar. 1979 var den siffran 27,7 miljarder dollar, en nästan tiofaldig ökning på sju år.¹⁰ Det bör inte råda några tvivel om att energi- och handelspolitik influerade EG:s politik gentemot Mellanöstern på 1970-talet. Panayiotis Ifestos sammanfattade effekterna på EG av oljekrisen på följande sätt:

det [oljeembargot] gjorde européerna brutalt medvetna om deras sårbarhet både i ekonomiska och politiska termer; det förändrade mönstret av relationer med både Israel och den arabiska världen, och ledde till ett dramatiskt skifte gentemot mer pro-arabiska attityder; det visade utsträckningen av Europas externa oenighet och genererade rop för ökad integration som ett resultat av detta; det hade ekonomiska effekter icke tänkbara före krisen; och sist men inte minst, det tydliggjorde den obehagliga relationen mellan Europa och USA.¹¹

EG:s deklaration angående konflikten 1973 skedde mot bakgrund av europeisk alienation från USA över kriget i Vietnam, vissa monetära och handelsfrågor, samt strategiska frågor i ljuset av *détente*. Perioden av *détente* (1969–1979) hade möjliggjort för EG att bli mer av en självständig aktör i kontexten av kalla krigets supermaktsrivalitet. Under Oktoberkriget 1973 och det efterföljande oljeembargot visade sig denna alienation när alla EG-medlemmar och resten av Västeuropa, med undantag för Portugal, vägrade att hjälpa USA att militärt stödja Israel.¹²

Efter Oktoberkriget 1973 och det efterföljande arabiska oljeembargot möttes utrikesministrarna från de då nio medlemmarna den 6:e november 1973 för att diskutera situationen i Mellanöstern. Mötet resulterade i en deklaration som betonade

nödvändigheten för Israel att avsluta ockupationen i linje med UNSC 242 och den nyss utkomna UNSC 338. För första gången i ett officiellt EG-uttalande nämndes termen «palestinier» och «palestinierna» erkändes explicit som en del av konflikten.¹³ Inte bara det, deklarationen talade även om «legitima palestinska rättigheter».¹⁴ Denna typ av språkbruk hade innan deklarationen bara använts på den arabiska sidan.¹⁵ EG-deklarationen 1973 signalerade en tydlig förändring i relationerna gentemot parterna i konflikten och det utgjorde också det första konceptuella skiftet i EG:s syn på en rättvis fred i kon-

«Hastigheten i omsvängningen i opinionen» i Europa till förmån för palestinierna var «hjälpande».

flikten. Från att inte ha nämnt palestinierna två år tidigare, 1971, klagade deklarationen 1973 «att i etablerandet av en rättvis och hållbar fred måste hänsyn tas till palestiniernas legitima rättigheter».¹⁶ Som kunde förväntats reagerade Israel negativt på EG:s deklaration. I ett uttalande tre dagar senare svarade Israels utrikesminister Abba Eban att EG-deklarationen betydde «olja för Europa» istället för «fred i Mellanöstern».¹⁷

När oljekrisen var över lanserade EG i december 1973 den så kallade «Euro-Arab dialogue» som försökte etablera en speciell relation mellan EG och de arabiska staterna. Eftersom ingen tidigare icke-EG-medlem hade blivit inbjuden till ett formellt EG-möte orsakade detta betydande bitterhet i USA.¹⁸

ETT PALESTINSKT HEMLAND

EG:s nästa konceptuella skifte i synen på en rättvis fred i konflikten utvecklades under andra halvan av 1970-talen då man vände sig ännu närmare det

arabiska narrativet av konflikten. Vid ett möte i London den 29:e juni 1977 utfärdade EG en deklARATION som likt den från 1973 erkände palestiniernas legitima rättigheter inom ramen för en rättvis och hållbar fred.¹⁹ De nio medlemmarna bestyrkte att en rättvis fred skulle baseras på UNSC 242 och UNSC 338. De betonade också legitima palestinska rättigheter i det att

*en lösning på konflikten i Mellanöstern kommer endast vara möjlig om det palestinska folkets legitima rättigheter ges effektivt uttryck i det att dess nationella identitet omvandlas till faktum, vilket tar hänsyn till behovet av ett palestinskt hemland.*²⁰

Det som var nytt i deklARATIONEN från 1977 var för det första att EG:s vision om en rättvis fred nu såg palestinierna som ett «folk» med en «nationell identitet». För det andra, palestinierna behövde inkluderas i fredsförhandlingarna. För det tredje och allra viktigast, deklARATIONEN underströk behovet av «ett palestinskt hemland».²¹ Israels reaktion var igen mycket hård. Den israeliske premiärministern Menachem Begin visste alltför väl vad som menades med termer som «hemland», en term som sionisterna själva använt i sin kamp för att upprätta Israel.²² En hög företrädare på amerikanska State Department kommenterade 1979 att «hastigheten i omsvängningen i opinionen» i Europa till förmån för palestinierna var «hjälpnadsväckande».²³

RÄTT TILL SJÄLVBESTÄMMANDE

I april 1980 hade Time Magazine med början på sin framsida ett långt reportage med titeln «The Palestinians. Key to a Mideast Peace». Det stod nu klart för alla bedömare att palestinierna inte längre gick att ignorera. Yehuda Blom, Israels FN-ambassadör, citerades i artikeln och kallade de tillsynes alltfler supportrarna för palestinierna,

varav många var europeiska stater, «en ledsam parad av nationer som bönfäller de arabiska oljegudarna».²⁴ Men tiderna höll verkligen på att förändras och närmandet mellan EG och arabländerna kulminerade i den viktiga VenedigdeklARATIONEN från juni 1980, som utgör den tredje konceptuella skiftningen i EG:s vision om en rättvis fred i konflikten. I VenedigdeklARATIONEN var det tydligt att EG-medlemmarna sökte en mer prominent roll i konflikten. Utöver detta fördömde deklARATIONEN Israels byggande av bosättningar på de ockuperade områdena och klargjorde att det palestinska folket måste tillåtas att «utöva sin fulla rätt till självbestämmande». Kanske mest betydelsefullt, VenedigdeklARATIONEN uppmanade till att inkludera PLO (Palestine Liberation Organization) i alla förhandlingar för att lösa konflikten.²⁵ Israel och USA hade försökt att förhindra EG ifrån att utfärda VenedigdeklARATIONEN och i Israel mottogs den med fördömanden från nästan hela det politiska etablissemangen.²⁶ Det hade funnits stora spekulationer i Europa om att VenedigdeklARATIONEN skulle innehålla ett förslag att förändra den mytiska UNSC 242 genom att ersätta ordet «flyktingar» med «palestinier».²⁷ Eftersom detta inte hände var den arabiska sidan splittrad i synen på VenedigdeklARATIONEN.²⁸ Jordaniens kung Hussein sade att skiftningen i EG:s position representerade «en betydande förändring i världspolitiken [...] vi vill uppmuntra den. Vi vill se den utvecklas. Vi tror att den representerar en enorm förändring vad gäller framtida möjligheter».²⁹ Men så snart den arabiska sidan insåg att EG inte var kapabelt att uppväga USA, så började dess optimism att försvinna.

Från början var VenedigdeklARATIONEN menad att vara en plattform för EG att utveckla en genuin Mellanösternpolitik. Men som Dosenrode och Stubkjær korrekt har noterat så uppfyllde VenedigdeklARATIONEN i slutändan varken

europiska eller arabiska förhoppningar. EG:s initiativ för en ny Mellanösternpolitik försvann efter ett år och under resten av 1980-talet var EG:s roll, enligt Dosenrode och Stubkjær, i stort sett icke-existerande.³⁰ Trots att den aldrig implementerades etablerade Venedigdeklarationen EG som en någorlunda självständig aktör i världspolitiken i skuggan av kalla krigets stormaktsrivalitet. Venedigdeklarationen utgör fortfarande, mer än tre och ett halvt årtionde efter den utfärdades, de grundläggande principerna bakom EU:s policy gentemot fredsprocessen, samtidigt som den markerade lågvattenmärket i relationerna med Israel, vilka fortfarande inte har återhämtat sig.

EG PÅVERKAR USA:S POSITION

Under det sena 1970-talet och tidiga 1980-talet talade både president Carter och Reagan om olika typer av legitima palestinska rättigheter som EG hade gjort sedan 1973. Carter stödde även idén om ett palestinskt hemland.³¹ Ingen av dem kom dock nära att hålla med om vad Venedigdeklarationen hade förespråkats, som palestinskt självbestämmande och förhandlingar med PLO. Både Camp David-avtalet 1978 och Reagans fredsplan från 1982 förespråkade palestinsk «autonomi» och «självstyre».³² Det var inte förrän 1988 som USA till slut gick med på att tala med PLO. Tidningen The Guardian skrev efter att Reagans fredsplan offentliggjorts 1982 «att USA har, trots allt, kommit en lång bit sedan Europa antog Venedigdeklarationen».³³ Financial Times skrev att president Reagan nu «rörde sig en bit mot de idéer som fanns i EEG:s (Europeiska ekonomiska gemenskapen) Venedigdeklaration».³⁴

Ett av de stora problemen med Venedigdeklarationen var att den utfärdades vid en tid då EG:s aktörskapacitet blev kraftigt reducerad genom åtstramningen i den bipolära strukturen i världspolitiken. Perioden av *détente* höll på att

ersättas av vad som kom att kallas «The New Cold War» (1979–1986). Åtstramningen av den bipolära strukturen gav inte EG många möjligheter för en aktiv, alternativ politik till USA:s i Mellanöstern.³⁵

Venedigdeklarationen från 1980 hade inte gått så långt som att förespråka en palestinsk stat och det skulle ta ytterligare två årtionden innan EU var redo att ställa sig bakom idén om en palestinsk stat, vilket utgör den fjärde större skiftningen i hur EU:s vision om en rättvis fred i konflikten har utvecklats. EU-mötet i Cardiff 1998 hade uppmanat «Israel att erkänna palestiniernas rättigheter, utan att exkludera möjligheten för en stat»,³⁶ men det var inte förrän i Berlindeklarationen från året efter, 1999, som EU explicit ställde sig bakom idén om en palestinsk stat.³⁷ USA gjorde detsamma först 2001.³⁸ I likhet med tidigare EG/EU-

Som kunde förväntats reagerade Israel starkt på denna deklaration som förespråkade delning av Jerusalem.

deklarationer ledde Berlindeklarationen till en förutsägbar, ilsken motreaktion från Israel. Premiärminister Benjamin Netanyahu sade i sitt svar att «det var särskilt beklagligt att Europa, platsen där en tredjedel av det judiska folket dog, hade funnit sig lämpad att påtvinga en lösning som sätter Israel i fara och är emot dess intressen».³⁹

Den femte och senaste skiftningen i hur EU ser på en rättvis fred i konflikten skedde i december 2009 då EU under det svenska presidentskapet utfärdade en deklaration som erkände östra Jerusalem som huvudstad i en framtida palestinsk stat.⁴⁰ Denna deklaration diskuterade inte explicit en rättvis fred i konflikten, men sex månader senare, i juni 2010 i ett möte med GCC (Gulf

Cooperation Council), deklarerade EU att «EU och GCC bekräftar sin gemensamma position att inte erkänna några förändringar i gränserna pre-1967 som inte parterna kommit överens om, inklusive med hänsyn till Jerusalem som framtida huvudstad för två stater».⁴¹ Som kunde förväntats reagerade Israel starkt på denna deklaration som förespråkade delning av Jerusalem. Israeliska utrikesdepartementet svarade med att säga att «alla försök att diktera för endera sidan utgången för Jerusalems status är fel och inte hjälpsamt», samt att «processen som leds av Sverige skadar den europeiska unionens förmåga att delta som en betydande medlare i den politiska processen mellan Israel och palestinierna».⁴²

SLUTSATSER

Trots ofta repeterade anklagelser om att vara oförmögen att tala med en röst i konflikten, så har EG/EU visat en remarkabel konsistens i sin deklatoriska policy gentemot konflikten genom åren. EPC lyckades tidigt forma en gemensam position bland medlemmarna och historien har visat att EU/EG var framåttänkande i att förespråka arabiska och senare palestinska anspråk som legitima krav. Som Yacobi och Newman har noterat så blev EG:s/EU:s deklorationer sedermera antagna av andra inblandade parter i konflikten, mest noterbart av USA och Israel.⁴³ Även den nuvarande israeliska regeringen under Benjamin Netanyahu har kommit att acceptera – åtminstone retoriskt – många av idéerna som EU gått i bräschen för, i synnerhet idén om en tvåstatslösning. Både EU-ledare och många akademiker ser detta som en stor framgång för EU:s diplomati att det idag finns konsensus kring tvåstatslösningen.⁴⁴ Rimligen medförde EU:s långa legitimering av PLO att det blev enklare för USA att öppna upp en officiell dialog med dem 1988. När Principdeklorationen (Oslo-avtalet) undertecknades 1993 liknade det mer Venedigdeklorationen än

någonting som USA tidigare presenterat. Jordaniens kung Hussein medgav att EG/EU varit en förelöpare i att legitimera PLO, långt före USA och Israel gjorde detsamma.⁴⁵

Men fastän EU har varit en viktig legitimerande aktör i konflikten står det samtidigt klart att man har tydliga legitimitetsproblem gentemot både det israeliska och palestinska folket. Trots dessa är det ingen tvekan om att EU gjort ett viktigt bidrag till fred i konflikten genom sin visionära och legitimerande roll i att definiera vad som utgör en rättvis fred i konflikten. Som två israeliska akademiker skrev i The New York Times i juni 2010, vid 30-års minnet för Venedigdeklorationens utfärdande:

Domen är klar. Européerna hade rätt. De hade rätt i att peka ut att en lösning på den arabisk-israeliska konflikten krävde att Israel erkände palestiniernas «självbestämmande», det diplomatiska kodordet för en självständig stat. De hade rätt i att förespråka att ta med PLO i fredsprocessen... I själva verket, den europeiska deklorationen var inte bara rätt utan även visionär i att den modigt lade ut principerna som en sådan omfattande lösning skulle innebära... Dessa är principerna som kommer fortsätta definiera ramarna för det enda rimliga avtal som är möjligt mellan Israel och palestinierna.»⁴⁶

Det råder ingen tvekan om att EU:s normativa och legitimerande makt kommer att fortsätta spela en betydande roll i konflikten under överskådlig tid, inte minst vad gäller frågor som explicit erkännande av en palestinsk stat och märkning av varor från bosättningarna.

• f •

ANDERS PERSSON är postdoc vid Statsvetenskapliga institutionen på Lunds universitet.

- 1 Forskningen bakom denna artikel har bedrivits med stöd av Vetenskapsrådet i Sverige. (Diarienummer 4.3-2015-00295 "EU:s legitimerande makt - dess nya tillgång i Israel-Palestinakonflikten").
- 2 Adrian Hyde-Price, "A 'tragic actor?'" A realist perspective on 'ethical power Europe,' *International Affairs*, Vol. 84, No. 1, pp: 29-44 (2008); Richard Youngs, *Europe and the Middle East: In the Shadow of September 11* (London: Lynne Rienner Publishers, 2006); Costanza Musu, *European Union Policy Towards the Arab-Israeli Peace Process – The Quicksands of Politics* (New York: Palgrave Macmillan, 2010); Sharon Pardo & Joel Peters, *Uneasy Neighbors: Israel and the European Union* (Lanham: Rowman & Littlefield Publishers, 2010); Anders Persson, The EU and the Israeli-Palestinian Conflict, 1971-2013: In Pursuit of a Just Peace (Lanham: Lexington Books, 2015); Karen Smith, *European Union Foreign Policy in a Changing World* (Oxford: Blackwell, 2008); Dimitris Bouris, *The European Union and Occupied Palestinian Territories: State-building without a state* (Abingdon: Routledge, 2014); Rory Miller, *Inglorious Disarray: Europe, Israel and the Palestinians since 1967* (New York: Columbia University Press, 2011).
- 3 Haim Yacobi & David Newman, "The EU and the Israel-Palestine conflict" i Thomas Diez, Mathias Albert & Stephan Stetter (eds), *The European Union and Border Conflicts: The Power of Integration and Association* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), s. 181.
- 4 Guy Harpaz, "A Proposed Model for Enhanced EU-Israeli relations: Prevailing Legal Arrangement and Prospective Juridical Challenges" in Hebrew University International Law Research Paper, No. 04-06 (2006), s. 4.
- 5 Joel Peters, "Europe and the Arab-Israeli Peace Process: The Declaration of the European council of Berlin and Beyond" i Sven Behrendt & Christian-Peter Hanelt (eds), *Bound to Cooperate – Europe and the Middle East* (Bertelsmann: Gutersloh, 2000), s. 154.
- 6 Stephan Keukeleire & Jennifer MacNaughtan, *The Foreign Policy of the European Union* (Gordonsville: Palgrave, 2008), s. 46.
- 7 Bulletin of the EC, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities (6-1971), s. 31.
- 8 Søren Dosenrode & Anders Stubkjær, *The European Union and the Middle East* (London: Sheffield Academic Press, 2002), s. 85.
- 9 Dosenrode & Stubkjær, s. 85.
- 10 Adam Garfinkle, *Western Europe's Middle East Diplomacy and the United States* (Philadelphia: Philadelphia Policy Papers, 1983), s. 8.
- 11 Panayiotis Ifestos, *European Political Cooperation: Towards a Framework of Supranational Diplomacy* (Aldershot: Avebury, 1987), s. 421.
- 12 Garfinkle, s. 2-3.
- 13 Bulletin of the EC, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities (10-1973), s. 106.
- 14 Bulletin of the EC, (10-1973), s. 106.
- 15 Dosenrode & Stubkjær, s. 86.
- 16 Bulletin of the EC, (10-1973), s. 106.
- 17 Citerad i Ilan Greilsammer & Joseph Weiler "European Political Cooperation and the Palestinian-Israeli Conflict: An Israeli Perspective" i David Allen & Alfred Pijpers (eds), *European Foreign Policy-Making and the Arab-Israeli Conflict* (The Hague: Martinus Nijhoff Publishers, 1984), s. 135.
- 18 Musu, s. 33.
- 19 Bulletin of the EC, Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities (6-1977), s. 62.
- 20 Bulletin (6-1977), s. 62.
- 21 Bulletin (6-1977), s. 62.
- 22 Ilan Greilsammer & Joseph Weiler, *Europe's Middle East Dilemma – The Quest for a United Stance* (Boulder: Westview Press, 1987), s. 39.
- 23 Miller, s. 78.
- 24 Citerad i Time Magazine, The Palestinians. Key to a Mideast Peace (April 14, 1980), s. 41.
- 25 Venedigdeklarationen (1980). eeas.europa.eu/mepp/docs/venice_declaration_1980_en.pdf, besökt 1 november 2016.
- 26 Joseph Alpher, "The political Role of the EU in the Middle East: Israeli Aspirations" i Sven Behrendt & Christian-Peter Hanelt (eds), *Bound to Cooperate – Europe and the Middle East* (Bertelsmann: Gutersloh, 2000), s. 196.
- 27 Greilsammer & Weiler 1984, s. 142.
- 28 Greilsammer & Weiler 1987, s. 51.
- 29 Citerad i Garfinkle, s. 51.
- 30 Dosenrode & Stubkjaer, s. 106.
- 31 Miller, s. 69.
- 32 "Camp David Accords: The Framework for Peace in the Middle East (1978)". mfa.gov.il/mfa/foreignpolicy/peace/guide/pages/camp%20david%20accords.aspx, besökt 19 oktober 2016; "The Reagan Plan (1982)". mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook6/Pages/67%20Statement%20by%20President%20Reagan%20The%20Reagan%20Plan-.aspx, besökt 10 oktober 2016.
- 33 Ilan Greilsammer, "Reflections on the Capability of the European Community to Play an Active Role in an International Crisis: The Case of the Israeli Action in

Lebanon” i Ilan Greilsammer & Joseph Weiler (eds), *Europe and Israel: Troubled Neighbours* (Berlin: Walter de Gruyter, 1988), s. 298.

- 34 Greilsammer, s. 298.
- 35 Dosenrode & Stubkjær, s. 118–119.
- 36 “Cardiff European Council (1998)”. consilium.europa.eu/en/european-council/conclusions/pdf-1993-2003/cardiff-european-council-15-and-16-june-1998-presidency-conclusions/, besökt 10 oktober 2016.
- 37 “The Berlin Declaration (1999)”. europarl.europa.eu/summits/ber2_en.htm#partIV, besökt 10 oktober 2016.
- 38 George W. Bush, Speech to the UN, 10 november 2001. un.org/webcast/ga/56/statements/011110usaE.htm, besökt 10 oktober 2016.
- 39 Benjamin Netanyahu, “Reactions by Prime Minister Netanyahu and Foreign Minister Sharon on the EU statement on Jerusalem - 25 March 1999”. mfa.gov.il/MFA/ForeignPolicy/MFADocuments/Yearbook12/Pages/154%20Reactions%20by%20Prime%20Minister%20Netanyahu%20and%20Fore.aspx, besökt 10 oktober 2016.
- 40 Council of the European Union, “Council Conclusion on the Middle East Peace Process, 8 December 2009”. www.europarl.europa.eu/meetdocs/2009_2014/documents/wgme/dv/200/200912/20091216councilcon081209_en.pdf, besökt 10 oktober 2016.
- 41 Council of the European Union, “20th EU–GCC Joint Council and Ministerial Meeting, Luxembourg, 14 June 2010.” consilium.europa.eu/uedocs/cms_Data/docs/pressdata/en/er/115186.pdf, besökt 10 oktober 2016.
- 42 Haaretz, “Livni to Sweden: Ditch EU plan on dividing Jerusalem”, Haaretz, 1 December 2009. www.haaretz.com/livni-to-sweden-ditch-eu-plan-on-dividing-jerusalem-1.3077, besökt 10 oktober 2016.
- 43 Yacobi & Newman, s. 183.
- 44 Sven Biscop, *EURO-MEDITERRANEAN SECURITY* (Hants: Ashgate, 2003), s. 65; Charlotte Bretherton & John Vogler, *The European Union as a Global Actor* (London: Taylor & Francis Ltd, 2005), s. 185; Alain Dieckhoff, “The European Union and the Israeli–Palestinian Conflict”, *Inroads Journal*, No. 16, pp. 52–62, (2005), s. 53.
- 45 Citerad i Miller, s. 134.
- 46 Yonatan Touval & Sharon Pardo, “When Europe Spoke Out on the Mideast”, *The New York Times*, 8 juni 2010. nytimes.com/2010/06/09/opinion/09iht-edpardo.html, besökt 10 oktober 2016.